

Toolbox & Richtlijnen voor
Archief- & Collectiezorg
in de Kunstensector

**TRACKS-ontmoetingsmoment voor kunstenaars en
kunstenorganisaties omtrent archiefzorg
deSingel – 23 juni 2016**

Auteur: Sam Donvil, Bart Magnus, Annelies Van Den Berghe, Rony Vissers
September 2016

PACKED vzw
Delaunoystraat 58, bus 23, 1080 Brussel
++32 (0)2 217 14 05
www.packed.be

**HET
FIRMAMENT**
PODIUMKUNSTENERFGOED

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	1
Rondetafelsessies	4
<i>Stap voor stap naar een totaalaanpak voor je archief</i>	4
<i>Digitalisering van audiovisuele archieven</i>	7
<i>Blik achter de schermen in de archiefruimte van deSingel</i>	9
<i>In depot geven van archieven</i>	11
<i>Hedendaags erfgoed documenteren met Wikimedia</i>	16
Inspiratiesessies	19
<i>Van fragmentatie naar centralisatie</i>	19
<i>Barrières voor archivering en ontsluiting</i>	19
<i>Selectie</i>	20
<i>Draagvlak binnen de organisatie</i>	21
<i>Verloop personeel/institutionele veranderingen</i>	21
<i>Welke resources biedt TRACKS al aan?</i>	22
<i>Wat kan TRACKS in de toekomst verbeteren?</i>	22
<i>Nadruk op duurzame archiefzorg</i>	22

SAMENVATTING

Op 23 juni 2016 kwamen een vijftigtal kunstenaars, kunstorganisaties en erfgoedwerkers samen voor het derde ontmoetingsmoment voor kunstenaars en kunstorganisaties over archief- en collectiezorg, dat PACKED vzw en de TRACKS-partners organiseerden. Het ontmoetingsmoment stond dit jaar in het teken van de opmaak van het actieplan.

Annelies Van den Berghe (PACKED vzw) verwelkomde de gasten en lichtte kort TRACKS en het verloop van de dag toe. Vervolgens vertelde Pierre Van Diest, zakelijk leider van deSingel, over de deelname van de instelling aan het traject Archiefdoorlichting van Het Firmament en PACKED vzw en over het belang van archiefzorg voor deSingel. Wim Lowet (CVAa) stelde het Centrum Vlaamse Architectuurarchieven (CVAa) en de samenwerking tussen deSingel en CVAa voor.

PLENAIRE SESSIE TRACKS ONTMOETINGS MOMENT IN DESINGEL

Daarna vonden vijf parallelle tafelsessies plaats waar deelnemers in gesprek konden gaan met elkaar en ideeën konden uitwisselen. Het onderwerp waren acties die je in het actieplan voor 2017 kunt neerschrijven.

Aan de eerste tafel zaten Eline De Lepeleire (Het Firmament) en Kim De Ranter (t,arsenaal). Zij vertelden over **het traject Archiefdoorlichting** dat van oktober 2015 tot maart 2016 georganiseerd werd. Vijf podiumkunstorganisaties (Campo, Needcompany, deSingel, Toneelhuis en t,arsenaal) evalueerden de archiefwerking van hun organisatie. Het Firmament en PACKED vzw stonden de organisaties bij en formuleerden advies en acties. Om ervoor te zorgen dat de organisaties zelf betrokken zouden zijn bij het ontwikkelen van deze acties kozen ze voor een interactieve aanpak. Het actieplan werd geleidelijk aan en samen opgebouwd op maat van de individuele organisatie maar met aandacht voor ervarings- en kennisdeling met de andere organisaties in het traject. Deelnemende organisaties werden geholpen bij het zelf opstellen van een actie/stappenplan met korte- en langetermijndoelstellingen, en met het stap voor stap realiseren van elementen daaruit.

Aan tafel 2 vertelden Loes Nijsmans en Debbie Esmans van VIAA over de **digitalisering van het audiovisueel materiaal in de podiumkunsten**. In de lente van 2015 namen Het Firmament, Kunstenpunt en PACKED vzw het initiatief om een inventaris te maken van de audiovisuele en digitale archieven in de podiumkunstensector. Ongeveer 170 podiumkunstorganisaties werden in het kader van deze inventaris gecontacteerd. Audiovisuele opnames zijn belangrijke documentaire sporen om onderzoek, educatie, promotie en herneming van podiumkunstenproducties mogelijk te maken. Momenteel zijn de opnames weinig toegankelijk en worden ze bedreigd, omdat ze bewaard worden op dragers die onderhevig zijn aan fysiek verval of waarvoor de afspelapparatuur ontbreekt. Omdat de digitalisering hiervan de capaciteiten van de individuele podiumkunstorganisaties overstijgt, werd een samenwerking aangegaan met VIAA. VIAA heeft toegezegd om de digitalisering van de audiovisuele archieven uit de podiumkunstensector op te nemen in haar digitaliseringsprojecten, en schetst aan deze tafel wat dat met zich meebrengt voor de organisatie of content provider. De eerste dragerformaten zullen in 2017 gedigitaliseerd worden.

PIERRE VAN DIEST, ZAKELIJK LEIDER VAN DESINGEL

deSingel en CVAa bespraken het **belang van een goede archiefruimte**. In het kader van het traject Archiefdoorlichting werd de archiefruimte van deSingel geëvalueerd. De ruimte werd beoordeeld als proper en niet te vochtig of te warm/koud. Doordat de ruimte geen ramen bevat, is er geen gevaar voor lichtinval en ook gevaren voor wateroverlast of brand zijn niet aanwezig. De archiefruimte werd bezocht en was de aanleiding voor een gesprek over de aandachtspunten bij het inrichten van een archiefbewaarplaats. Ook het digitale archief kwam aan bod. Daarin speelt

Google Drive een belangrijke rol. In samenspraak met Het Firmament werd een gemeenschappelijke mappenstructuur bepaald en kwam er meer aandacht voor naamgeving. Het digitale archief bevat heel wat audio-opnames van concerten in de zalen van deSingel, maar ook documenten als gedigitaliseerde bouwplannen. De software *Salesforce* dient als werkplatform van waaruit werkprocessen per productie worden gestuurd. Kerndocumenten komen hier samen en worden niet langer via e-mail naar elkaar doorgestuurd. Tenslotte kwamen ook nog archivering van e-mails en websites ter sprake.

Bij de vierde tafel stond het **in depot of in schenking geven van het archief** aan

een archiefinstelling centraal. AMVB heeft verschillende kunstenarchieven in beheer. Toen Dito'Dito opgenomen werd in de KVS werd het archief van het gezelschap overgedragen aan AMVB. Ook met KVS en de Beursschouwburg heeft de instelling een structurele samenwerking. Als kunstenaar of kunstenorganisatie is het goed om contacten te hebben met een archiefinstelling. Wanneer er plaatsgebrek is, problemen zijn met de archiefruimte of wanneer de organisatie ophoudt te bestaan, hoeft er niet in allerijl een locatie gezocht te worden voor het archief.

Beeldend kunstenaar Gorik Lindemans heeft zijn archief aan AMVB overgedragen en vertelde hoe dit in zijn werk gegaan is. Nadien volgde een gesprek over onder meer het voorbereidend werk voor wie schenkt of in bewaring geeft, de verschillen tussen inbewaargeving en schenking, de impact van digitalisering op archieven in bv. het denken over selectie, en de kwestie van 'levende inventarissen' of kennisborging.

WIM LOWET, CENTRUM VLAAMSE ARCHITECTUURARCHIEVEN (CVAa)

Rony Vissers (PACKED vzw) vertelde aan de vijfde tafel over het idee om **levend artistiek erfgoed te documenteren via een bestand en open platform: Wikipedia**. Wikipedia biedt een groot potentieel voor het meer zichtbaar maken van kunstenerfgoed en -documentatie in Vlaanderen en België. Uit zijn test aan de hand van een voorbeeld uit de podiumkunstensector blijkt dat dit potentieel vooralsnog onderbenut blijft. In het buitenland zijn er reeds verschillende projecten opgezet in samenwerking met gereputeerde kunsten- en erfgoedinstellingen om leemtes in de documentatie van hedendaagse kunst te vullen. Valt hieruit inspiratie te halen voor Vlaanderen en Brussel?

Na de koffiepauze verdeelden de deelnemers zich weer over verschillende tafels. De tweede reeks sessies waren **inspiratiesessies** om mee na te denken over **acties voor archiefzorg in het actieplan voor 2017**. Kunstenaars en kunstenorganisaties gingen in gesprek over archiefacties die reeds ondernomen werden en acties die op de planning staan.

Afgesloten werd met de voorstelling van de Visienota Kunstenerfgoed door Veerle Wallebroek (Het Firmament) en Dirk De Wit (Kunstenpunt). De afgelopen maanden hebben o.a. steunpunten, expertisecentra en samenwerkingsverbanden een visie uitgewerkt over de opname en het belang van kunstenerfgoed in het Cultureel-erfgoeddecreet.

RONDETAFFELSESSIES

STAP VOOR STAP NAAR EEN TOTAALANPAK VOOR JE ARCHIEF

Moderator: Eline de Lepeleire

<http://www.hetfirmament.be/>

Na het eerste event in 2014 kreeg het TRACKS-consortium van podiumkunstenorganisaties de vraag waarmee zij moesten beginnen voor de zorg van het archief. Welke acties moesten ze ondernemen? Waar lagen de prioriteiten? Oorspronkelijk maakte archiefdoorlichting niet deel uit van de basiswerking van Het Firmament en PACKED vzw en verzorgden ze deze service enkel op vraag van de organisaties zelf. De partners gingen met het gezelschap in gesprek, gingen het archief bekijken en hielpen mee met het bepalen van doelstellingen. De gezelschappen ontvingen vervolgens een rapport met advies en te ondernemen acties. Het Firmament en PACKED vzw bleven echter met de vraag zitten of de organisaties ook daadwerkelijk iets met de rapporten deden. Bovendien ervoeren de meeste organisaties gelijkaardige problemen. Daarom leek het aangewezen om de verschillende organisaties samen te brengen om hen te motiveren en van elkaar te laten leren. Het initiële gebrek aan betrokkenheid zou dus plaats moeten maken voor sensibilisering door de deelnemers zelf te laten nadenken over de problematiek. Zijn we hierin geslaagd?

Historiek TRACKS-project

Het project ging in oktober 2015 van start met zes deelnemende organisaties waarvan vijf (t,arsenaal, deSingel, Needcompany, Campo en Toneelhuis) het volledige traject hebben doorlopen.

Timing

- Oktober 2015: Ter voorbereiding van de eerste workshop werden alle deelnemers gevraagd om de TRACKS-website te bekijken. Het TRACKS consortium werkte eerder al een aantal richtlijnenclusters over deelaspecten van archiefzorg uit en vroegen aan de organisaties om de cluster te bekijken die voor hen prioritair was.
- Oktober 2015 – februari 2016: De deelnemers werden gevraagd een vragenlijst in te vullen die per richtlijnencluster van TRACKS ingedeeld was. Iedere maand moest een reeks vragen beantwoord worden.
- Januari – februari 2015: Het Firmament en PACKED vzw gingen op plaatsbezoek bij de organisaties. Daarbij werden samen de vragen overlopen en bijkomende vragen gesteld. Ook werd het (digitale) archief en de archiefruimte bekeken.
- Februari 2015: Tijdens de afsluitende workshop werd het traject overlopen en geëvalueerd. Iedere organisatie werd gevraagd om voor zichzelf drie prioritaire actiepunten te bepalen. Het Firmament en PACKED vzw deden die oefening ook zelf voor iedere organisatie. De actiepunten bleken vaak overeen te komen.

Na afloop van het traject kreeg iedere organisatie een rapport. Feitelijk schreven de deelnemers dit rapport zelf, maar Het Firmament en PACKED vzw vulden deze stand van zaken aan met advies en acties. Deze acties werden opgedeeld in korte- en langetermijndoelstellingen. Het is niet de bedoeling dat alles meteen gesmeerd zou lopen. De overstap naar een degelijke archiefzorg kan in geleidelijke stappen uitgevoerd worden aan de hand van een actieplan. Dit rapport is een stand van zaken met actiepunten, maar geen handleiding: het is een vertrekpunt.

De voornemens van t,arsenaal

Op de laatste workshop werd er aan de deelnemers gevraagd om voornemens te noteren: twee of drie acties die binnen het half jaar uitgevoerd zouden worden. Na zes maanden zouden ze gecontacteerd worden met de vraag of ze die ook daadwerkelijk uitgevoerd hadden.

- Archiefruimte: mensen begonnen er rommel en oude voorwerpen te zetten. In deze ruimte ligt zelfs materiaal van het MMT.¹ Niemand vond deze ruimte voldoende belangrijk om er een archiefruimte van te maken. Er is ook veel lichtinval en een vochtprobleem. Daarnaast moesten de bewaarcondities verbeterd en de ruimte afsluitbaar gemaakt worden.
- Digitaal archief: t,arsenaal kreeg jaren geleden al tips van het VTI.² Aanvankelijk werkte dat omdat er destijds regels en afspraken gemaakt waren, maar door de komst van nieuwe medewerkers en door de afwezigheid van de archiefverantwoordelijke zijn deze regels verloren geraakt. Dat resulterende in veel persoonlijke mappen en dubbels op de server. Het digitale archief heeft dus nood aan een opkuis met als prioriteit het bepalen van een nieuwe mappenstructuur. Er is een plan op papier gezet maar het werd nog niet uitgevoerd.
- Medewerkers sensibiliseren.

Wat heeft t,arsenaal uit het traject geleerd?

- Het is belangrijk om het belang van archiefzorg aan te tonen aan de zakelijke en artistieke leiders.
- Er moet ruimte gecreëerd worden om de archiefacties daadwerkelijk te kunnen uitvoeren.
- Er wordt nagedacht over het invoeren van een maandelijkse *trash day* voor de archiefverantwoordelijken en om jaarlijks de server op te ruimen.
- Er werd al samengezeten met de zakelijke leiding m.b.t. de invoering van een nieuwe mappenstructuur.

Praktische drempels en tips

Het is moeilijk om het archief op orde te krijgen omdat er zo weinig tijd en ruimte is. Je hinkt altijd wat achterop. Daarom maak je best goede afspraken die je vanaf het heden begint uit te voeren. Op die manier ben je alvast consequent vertrokken met je nieuw archief. Het oudere archief kan je dan aanpakken op de *trash day*. Je hoeft niet meteen alles op orde te hebben. Je kan het beter in kleine stapjes aanpakken.

Een andere moeilijke vraag is: wat hou je bij en wat niet? Een van de belangrijkste taken van een archivaris is vernietigen. De Subwerkgroep Selectie van de Werkgroep Privaatrechtelijke archieven van de VVBAD (Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief & Documentatie) is bezig met het opstellen van een selectielijst voor private archieven. Dit document kan inspirerend werken en een richtlijn geven voor wat je moet bewaren en wat niet. Daarnaast zijn er al twee thesen geschreven met selectielijsten voor podiumkunstenorganisaties.

Wat ook een hulp kan zijn, is onderscheid maken tussen stock en archief. Veel organisaties blijven grote hoeveelheden van o.a. posters en flyers bijhouden die misschien nog eens gebruikt kunnen worden. Het is beter er twee in je archief te steken en de rest in de stock te leggen. Iedereen moet uit het archief blijven, maar kan altijd de flyers of posters uit de stock halen. Op de TRACKS-website kun je ook modellen vinden voor het ordenen van je archief.

¹ MMT: Mechels Miniatuur Theater

² VTI: Vlaams Theater Instituut

Voor de erfgoedsector is het belangrijk dat er een overzicht is van het archief. Vaak ontbreekt dit overzicht en blijkt het archief op verschillende locaties en bij verschillende mensen te liggen. Als hier een overzicht van gemaakt wordt, is het duidelijk over welke locaties welke delen van het archief verspreid ligt.

Een draagvlak creëren binnen jouw organisatie

Het is soms moeilijk om collega's mee te krijgen. Met een vast kader zoals TRACKS wordt het echter makkelijker om mensen te motiveren. Ook kan een gezamenlijke dag sensibiliserend werken, zoals bv. een *trash day*. Dit is een dag waarop de hele organisatie samenwerkt aan het digitale archief en de server opkuisst, dubbels verwijdt, rommel opkuisst en bestanden goede namen geeft...

T,arsenaal heeft tijdens dit traject geleerd dat het draagvlak binnen de organisatie belangrijk is. Deelnemers aan het traject zijn meestal niet de zakelijke leiding (m.u.v. deSingel) en je merkt dat als je de zakelijke leiding mee krijgt, het draagvlak binnen de organisatie meteen veel groter wordt. Anders weet je niet of de hele organisatie er achter staat. Dit draagvlak is nodig om de acties ook effectief te kunnen uitvoeren.

De deadlines en de opvolging van het traject zijn ook belangrijk. T,arsenaal vindt het goed dat je "gedwongen" wordt om aan het archief te werken omdat het archief als niet-prioritair wordt beschouwd. Men vindt iets als een "archiefpolitie" handig.

De toekomst

Het voordeel van de gezamenlijke workshop is dat je veel tips krijgt van organisaties en leert hoe andere organisaties omgaan met dezelfde problemen. Ook kan je elkaar onderling motiveren.

Het Firmament en PACKED vzw hebben het plan om dit traject jaarlijks te herhalen met eenzelfde timing; m.a.w. starten in oktober en eindigen in maart. Het Firmament en PACKED vzw doen geen publieke oproep omdat er voldoende vraag is. Op de website staat een praktijkvoorbeeld van een archiefdoorlichting. Je kan er ook een klein deel van een rapport vinden. De volledige rapporten worden echter niet verspreid, aangezien het interne documenten zijn.

DIGITALISERING VAN AUDIOVISUELE ARCHIEVEN

Moderator: Debbie Esmans

<http://viaa.be/>

Het Vlaams Instituut voor Archivering of VIAA werd opgericht in 2012 en heeft drie kernactiviteiten, nl. duurzame archivering, digitalisering van analoge audiovisuele dragers en ontsluiting. Analoge dragers zijn kwetsbaar. Daarom is het van belang om voor een duurzame bewaring van audiovisueel materiaal professionele ondersteuning te bieden.

VIAA ondersteunt in eerste instantie de media- en erfgoedsector en werkt momenteel samen met een 70-tal content partners. Haar dienstverlening wordt echter stelselmatig uitgebreid naar andere sectoren en sinds 2016 werkt VIAA ook samen met partners in de podiumkunsten. Samen met het Firmament, PACKED en Kunstenpunt inventariseert VIAA audiovisueel materiaal voor de (gesubsidieerde) podiumkunstensector. Er werd een survey naar een 170-tal organisaties verzonden. Met 75 hiervan wordt momenteel een project uitgewerkt.

Werking

Digitalisering:

- Voor de meeste audiovisuele dragers gebeurt er geen selectie. De digitalisering gebeurt in bulk. De reden hiervoor is dat selectie ook geld kost en dat veel organisaties niet meer de apparatuur hebben om dragers af te spelen.
- Door massadigitalisering speelt het schaalvoordeel en kan de kostprijs worden gedrukt.
- De digitalisering wordt georganiseerd per type drager, en bv. niet per collectie.
- VIAA sluit een samenwerkingsovereenkomst met organisatie als content partner, VIAA sluit ook een overeenkomst met service provider.
- De kwaliteitscontrole gebeurt enerzijds automatisch door VIAA en anderzijds steekproefgewijs door content partners (manueel). Er is dus een gedeelde verantwoordelijkheid. Voor de controle wordt nauw samengewerkt met PACKED vzw.
- De selectie kan nadien gebeuren door content partners (als inhoudelijke experts).
- Er zijn geen richtlijnen voor selectie. Dit is namelijk niet de rol van VIAA, maar er kan wel om advies gevraagd worden aan andere erfgoedorganisaties zoals FARO en Het Firmament (podiumkunsten);
- De analoge dragers gaan na digitalisering weer terug naar de content partners.

Wat met digital born collecties of reeds eerder gedigitaliseerd materiaal?

VIAA zal ook hiervoor starten met inventarisatie. Bij de podiumkunsten is dit reeds gebeurd, maar het moet misschien nog meer in de diepte gebeuren. Daarna wordt de dienstverlening gradueel uitgerold. VIAA zorgt ook voor monitoring van formaten, om leesbaarheid op lange termijn te garanderen.

Opslag:

Wat video-archivering betreft, werkt VIAA met het formaat MXF en de codec JPG2000. Daarnaast voorzien ze ook een raadplegingskopie in o.a. MP4 waarmee de content providers kunnen werken. Tezamen zijn dit vaak betrekkelijk zware bestanden. De digitalisering zelf is gratis, maar er is een bijdrage van 15% voor opslagkost voor alles meer dan de initiële gratis 5 terabyte. Dit is een kostenefficiënte oplossing voor organisaties.

Interactie:

Met de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst verwerft VIAA niet-exclusieve gebruikersrechten op materiaal voor ontsluiting voor onderwijs- en onderzoeksdoeleinden en voor ontsluiting in openbare bibliotheken. Ook auteursrechtelijk beschermd werk is toegankelijk via gesloten transmissienetwerken. VIAA stelt op deze manier materiaal beschikbaar aan leerkrachten. Een rechthebbende kan zich hier niet tegen verzetten, maar er zijn wel uitzonderingen mogelijk. Als de content provider exclusieve rechten heeft is het mogelijk om embargo's te creëren met behulp van de metadata (bv. bij repetitiemateriaal dat je niet wil delen).

Het audiovisueel materiaal voor leerkrachten wordt door hen gekozen. Gedetacheerde leerkrachten bepalen in opdracht van VIAA op basis van einddoelen en leertermen welk materiaal ze nodig hebben. Op basis van de metadata wordt een selectie gemaakt. Uit deze selectie kiezen de leerkrachten-gebruikers de beelden.

Alle content partners van VIAA kunnen in het materiaal van andere content partners kijken (maar niet hergebruiken). VIAA wil op termijn ook een verhandelingsplatform lanceren. In afwachting daarvan kunnen alvast reproductiekopieën doorgestuurd worden.

Ballets C de la B en Laika

Ballets C de la B digitaliseert stukje per stukje van het eigen archief, nl. wanneer er vraag is naar audiovisueel materiaal dat nog op een VHS-cassette staat.

Wat zijn de volgende stappen voor Laika en Ballets C de la B?

- Lopend: de videoformaten VHS en Betamax, aansluiting bij deze digitaliseringsprojecten is nog mogelijk.
- 2017: audiocassettes.
- CD-R: selectie, in eerste instantie enkel audio CD-R.
- Elk type drager wordt door andere firma gedigitaliseerd.
- Bij teruglevering van de analoge dragers zal digitaal materiaal beschikbaar zijn.
- Voor het transport naar de digitaliseringsfirma is een korte beschrijving nodig (metadatering).
- Hiervoor worden opleidingen georganiseerd: 20 oktober en december 2016 en januari 2017, op verschillende locaties.
- Voorjaar 2017: opleidingen over het gebruik van het archiefsysteem.
- VIAA kan een raming geven m.b.t. de te investeren tijd.

Hoe meer podiumkunstenorganisaties kiezen voor een samenwerking met VIAA, hoe efficiënter, vollediger en dus nuttiger digitalisering binnen de cultuursector wordt. Met een groter aantal partners kunnen immers samenwerkingen rond bepaalde thema's opgezet worden. Het is echter geen verplichting.

Rechtenkwestie

Vaak ontbreken afspraken over rechten. Hier moet nog rond gesensibiliseerd worden. Voor nieuwe producties kan men werken met modelcontracten. Deze kunnen opgevraagd worden bij FARO en zijn ook te downloaden via de [CEST-website](#).

VIAA kan enkel ontsluiten op basis van de uitzonderingen binnen de auteurswetgeving. Ze maken standaardafspraken rond de ontsluiting van materiaal voor de doelgroepen onderwijs, wetenschappelijk onderzoek en openbare bibliotheken. Momenteel bestaat er echter enkel voor onderwijs een actieve werking.

BLIK ACHTER DE SCHERMEN IN DE ARCHIEFRUIMTE VAN DESINGEL

Verslag: Bart Magnus (Kunstenpunt)

Pierre Van Diest (deSingel) gaf een blik op hun archiefruimte samen met een toelichting van hun digitaal archief.

Oud fysiek archief

De archiefruimte van deSingel bevat een depotlijst, affiches, de programmaboekjes per seizoen en hun persarchief. Vroeger hield het steek om meer fysiek archief bij te houden aangezien de fysieke kopie als bron uit het archief werd gehaald en vaak nadien niet meer terugkwam. Aangezien deze stukken inmiddels gedigitaliseerd zijn, kunnen de overbodige kopieën weg en winnen ze volume aan rekken.

Daarnaast worden de persknipsels bijgehouden. In de beginjaren werd het persarchief steeds netjes ingebonden maar door de jaren heen is dit verdwenen. Een communicatieverantwoordelijke krijgt de berichten van *GoPress*. Het secretariaat van de directie en een persoon aan het onthaal houden zich bezig met het uitknippen van de fysieke artikels. Wanneer ze tijd hebben, digitaliseren ze die en steken ze de fysieke krantenknipsels in klasseermappen. Al deze persknipsels worden genummerd en sluiten aan met het digitaal archief.

Bovendien worden de programmaboekjes ingebonden en bewaard in hun 'museumpje'. Naast de programmaboekjes worden hier ook boeken en cd's bewaard die over de jaren heen door deSingel zelf uitgegeven werden.

De bewaring gebeurt vooralsnog niet strikt volgens de archiefnormen. Zo werden de stukken in mappen met ijzeren onderdelen en niet-zuurvrije plasticjes gestoken. De nuance die Het Firmament terecht aanbrengt, is dat dit echter geen origineel archief is maar een soort werkarchief. Van het fysieke archief wordt overigens ook steeds minder gebruik gemaakt omdat het archief integraal digitaal raadpleegbaar is. Het is in theorie zelfs mobiel opvraagbaar.

BEZOEK AAN DE ARCHIEFRUIMTE VAN DESINGEL

Oud digitaal archief

Wat het digitaal archief betreft, wordt alles (inclusief e-mails en agenda) bijgehouden op *Google Drive*. Je kiest je *Google Drive*-formule naargelang de noden van je organisatie. Je kunt ervoor kiezen om de gratis licentie voor de non-profit sector te nemen en dan extra bij te betalen voor opslagruimte. deSingel koos echter voor de 'Google for business'-licentie omdat een licentie met oneindige opslagcapaciteit voor hen goedkoper uitkomt.

Je betaalt 80 € per werknemer per jaar en dan nog eens 60€ voor de back-up. Iedereen heeft dan wel toegang tot het archief. Hun archief bevat ondertussen al 6,3 terabyte waarvan de helft geluidsbestanden zijn. TIFF-bestanden nemen hiernaast 13% in. In de toekomst verwachten ze ook nog een toename in videobestanden. Tegenwoordig is digitalisering voor de podiumkunsten op Vlaams niveau via VIAA gesubsidieerd, maar deSingel koos ervoor om hier niet op te wachten. De getuigenopnames waren niet van hoge kwaliteit en vaak met één microfoon opgenomen.

De boomstructuur van het digitaal archief werd bepaald in samenwerking met Het Firmament. Het archief is onderdeel van een heel werkplatform van waaruit alle werkprocessen worden gestuurd. Per productie kun je opzoeken wanneer de productie liep,

wie de programmator was, wat de code van de boekhouding was, wie de productiemedewerkers waren, informatie over budgetten, etc.

Alles wat in hun systeem gewijzigd wordt, verandert ook op de website. Er is ook een koppeling met het ticketingsysteem om te zien hoeveel kaarten er verkocht werden. Je vindt ook de zogenaamde 'productiemedia' terug: namelijk alle digitale assets die bij een productie horen. Dit kunnen foto's zijn maar ook o.a. affiches, geluidsopnames en filmpjes. Verder kan je ook e-mails opvragen die bij een specifieke productie horen om bv. informatie van technisch-artistieke aard op te vragen zoals lichtplannen.

Verder zijn gedigitaliseerde 'getuigenopnames' van concerten en inleidingen opvraagbaar gemaakt via de website. Aangezien je de bestanden kan streamen, hoef je niet te wachten tot het volledige bestand is gedownload.

In samenwerking met het Centrum Vlaamse Architectuur Archieven (CVAA) werden ook de bouwplannen en technische tekeningen van het conservatorium gedigitaliseerd. Medewerkers kunnen ze altijd raadplegen en delen uitsnijden of hergebruiken. De plannen werden ook ontsloten op een databank aan de hand van o.a. onderdeel en bouwfase.

Tenslotte is er nog het zakelijk archief. Wettelijk ben je verplicht om je boekhouding over een termijn van 7 jaar bij te houden. Nadat de wettelijke bewaringstermijn verstreken is, houden ze om de 10 jaar 1 jaar bij als tijdsdocument. Tegenwoordig maken ze voor hun boekhouding steeds minder papieren archief aangezien alle facturen nu gescand worden. De fysieke kopieën moeten dus niet meer in klasseermappen bewaard worden maar in kartonnen dozen.

PIERRE VAN DIEST IN ARCHIEFRUIMTE VAN DESINGEL

Nieuw archief

Om naar de toekomst toe een consistente archivering te verzekeren, koos deSingel voor *Salesforce*. Vanuit dit werkplatform worden alle werkprocessen gestuurd (o.a. website, verkoop en productiemedia). De e-mails komen samen op een centrale plaats. Op die manier hoeven e-mails niet meer doorgestuurd worden waardoor het intern e-mailverkeer is gedaald.

De archivering van e-mails gebeurt sinds 2015 met *Google Vault*. Het bewaart ook de verwijderde e-mails. In theorie kunnen we dus oude e-mails raadplegen. Dit is echter niet in twee muisklikken te doen. Je hebt er administratorrechten voor nodig. PACKED vzw benadrukt om steeds de mogelijkheid te controleren of je daadwerkelijk je bestanden kan opvragen. Vaak wordt dit verzorgd door een derde partij en soms zijn aan dit proces hoge kosten gekoppeld.

Websitearchivering

Tenslotte archiveerde deSingel haar oude website bij de ingebruikname van de nieuwe. Aangezien elke pagina in drie talen bestaat, telt de website ongeveer 120.000 pagina's. Voor het archiveren van hun website gebruiken ze de tool [HT Track](#). Ze werden ook geconfronteerd met een klassiek probleem bij websitearchivering, namelijk het bewaren van Flash-code.

IN DEPOT GEVEN VAN ARCHIEVEN

Met Gorik Lindemans en Lien Ceüppens (AMVB)

<http://www.amvb.be/>

Heel wat archiefinstellingen in België zijn bereid om private archieven in hun collectie op te nemen. Enerzijds heb je de overheidsarchiefinstellingen (federaal of Vlaams niveau, stadsarchieven). Anderzijds zijn er de private archiefinstellingen met overheidssteun zoals de politiek 'gekleurde' archiefinstellingen met onder andere AMSAB-ISG³, ADVN⁴, Liberaal Archief⁵ of Kadoc⁶. Daarnaast zijn er ook archieven zoals het Letterenhuis⁷ of AMVB⁸. Tijdens deze TRACKS-bijeenkomst vertelde grafisch ontwerper en beeldend kunstenaar Gorik Lindemans, in samenwerking met het AMVB, over zijn zoektocht naar een permanente bewaaroplossing voor zijn grafisch archief. Daarna wisselden ze ervaringen uit met de andere deelnemers.

Wanneer, waarom, wat?

Archiefinstellingen nemen voornamelijk 'statische archieven' in hun collectie op. Een archief doorloopt namelijk verschillende levensfasen. Bij het ontstaan en zolang het gebruikt wordt, is een archief dynamisch. Wanneer je je dossiers nog vaak raadpleegt, is het uiteraard niet handig om dit steeds bij een archiefinstelling te moeten doen. Wanneer het echter niet meer gebruikt wordt, enkel plaats inneemt en je er zelf geen zorg voor kunt of wilt dragen, is het beter om je archief over te dragen.

Je kunt zowel een analoog als een digitaal archief overdragen. Bij het woord archief wordt nog te vaak enkel gedacht aan afgewerkte producten zoals kunstwerken, promotiemateriaal en ander visueel aantrekkelijk materiaal. Toch omvat hedendaagse archivering veel meer. Voor historisch onderzoek is het bijvoorbeeld erg belangrijk om ook de boekhouding, briefwisseling en administratie bij te houden.

Het proces

Eerst en vooral maak je een afspraak met een professionele archivaris. Het overbrengen van een archief naar een andere instelling vereist namelijk een hoop voorbereidend werk. Het AMVB raadt aan om zelf de archiefinstelling te bezoeken en zelf vast te stellen hoe ze hun materiaal ontsluiten. Heeft ze een leeszaal, zijn er onderzoekers in het archief...?

Als men hierna besluit om door te gaan met de overdracht, wordt er een overeenkomst gesloten. Hiervoor bestaan twee opties:

- a) Schenking: het eigenaarschap wordt overgedragen naar de archiefinstelling (populair bij privé-personen).
- b) Bewaargeving: de eigenaar behoudt eigenaarschap (populaire optie voor organisaties die juridisch niet in staat zijn om hun archief te schenken).

³ Erfgoedcentrum van sociaal, humanitair en ecologisch geëngageerde bewegingen.

⁴ Archief en documentatiecentrum m.b.t. het Vlaams-nationalisme.

⁵ Erfgoedcentrum voor alle individuen en organisaties die het liberale gedachtegoed aanhangen, ontwikkelen of uitdragen

⁶ Documentatie- en onderzoekscentrum voor historische erfgoed dat het resultaat is van de wisselwerking tussen religie, cultuur en samenleving.

⁷ Archief en documentatiecentrum voor de letteren in Vlaanderen.

⁸ Archief en museum gericht op het collectief geheugen van de Nederlandstalige Brusselaars.

De facto komen de twee opties qua concrete acties op hetzelfde neer:

- Preselectie: in de eerste plaats wordt gevraagd om een eerste schifting te maken en dubbels uit het archief te halen.
- Archief schonen: vreemde materialen die schade kunnen berokkenen worden verwijderd. Nietjes, plasticen hoesjes, elastieken of paperclips kunnen op lange termijn onder invloed van temperatuur en vocht beginnen kleven of roesten.
- Inventaris aanmaken.
- Privacy: de voorwaarde van bewaargeving in Vlaanderen is het openstellen voor onderzoekers en het publiek aan de hand van tentoonstellingen of publicaties.
 - Privacyrecht wordt beschermd (bv. personeelsdossiers). Indien beschermd archiefstukken toch gebruikt worden, tekent de onderzoeker een verklaring dat de gegevens nadien vernietigd zullen worden en dat de resultaten anoniem verwerkt zullen worden in de onderzoekspublicatie.
 - Auteursrecht wordt gerespecteerd.
- Herverpakking in zuurvrij materiaal (o.a. omslagen en dozen) en opslag in goede rekken: alle soorten dragers zijn namelijk zeer gevoelig aan temperatuur, vocht, dieren, schimmels en schokken (bv. harde schijven).
- Service aan de donor:
 - Het AMVB kan materiaal scannen op aanvraag.
 - Indien derden of jijzelf archiefmateriaal in een tentoonstelling willen opnemen, dan wordt bruikleen toegestaan voor een bepaalde periode op voorwaarde dat er een verzekering afgesloten wordt en veilig transport wordt voorzien.

Grafisch archief van Gorik Lindemans

Gorik Lindemans is beeldend kunstenaar en was tijdens de jaren 80 ook een toonaangevend graficus en werkte samen met Brusselse cultuurhuizen en choreografen zoals bv. Rosas en Kaaithheater. Hij schonk zijn grafisch archief eerst aan het Sint-Lukasarchief en in 2003 aan het Design museum Gent. In 2016 werd het door het Design museum afgestoten en opgenomen door het AMVB.

Schenking vs. bewaargeving: een delicaat onderwerp

Het archiveren van creatieve processen geniet momenteel veel aandacht. Het werk van Lindemans leent zich bovendien sowieso tot archivering aangezien hij steeds alle stappen van zijn creatief proces heeft bijgehouden. Daarnaast archiveerde hij ook steeds de administratieve gegevens.

Na de jaren 80 legde hij zich meer toe op de beeldende kunsten en rond 2000 besloot hij om zijn grafisch archief aan het Sint-Lukasarchief te schenken, waar het twee jaar lang in een vochtige ruimte stond. Ongerust over de bewaringstoestand van zijn werk, ging Lindemans in op het voorstel van Lieven Daenens van het Design museum om het archief in hun collectie op te nemen.

Hoewel de conserveringsomstandigheden erop vooruit gingen, liepen de visies over het gebruik van het archief uiteen. Lindemans geeft toe dat hij destijds een fout heeft gemaakt door het archief te schenken in plaats van het in bewaring te geven. Ondanks dat er in het contract voorzien was dat het archief levend gehouden zou worden door ontsluiting en uitwisselingen met musea en tentoonstellingen, gebeurde er in de praktijk niet genoeg.

Bovendien werd hem op een gegeven moment duidelijk gemaakt dat het archief voortaan als bezit van het Design museum beschouwd moest worden. Juridisch was het inderdaad ook niet nodig dat hij geraadpleegd zou worden toen het archief in 2016 overgedragen werd van het Design museum naar het AMVB. Toen hij hoorde dat hij niet betrokken zou worden in het afstotingsproces, voelde hij zich gepasseerd. Het AMVB was overigens niet op de hoogte dat hij niet betrokken was.

Net als het Design museum beschouwt het Letterenhuis schenkingen als een onderdeel van hun collectie. Ze beamen dat hun relatie met schenkers in het kader van een inbewaargevingsproces een bijzonder delicaat onderwerp is. Erfgenamen beseffen vaak niet wat er allemaal in het archief zit. Daarnaast houdt het Letterenhuis geen dubbels bij. Zeker in literair erfgoed is de integriteit van een archief een onaantastbaar principe. Het Letterenhuis vermijdt dan ook om in hun overeenkomsten over selectie te praten omdat dit voor acquisitie vaak contraproductief uitpakt. Aangezien auteurs zich al snel defensief opstellen, is het voor hen moeilijk om een evenwicht te zoeken en voor een transparante communicatie te gaan.

Het AMVB vertelt dat ze in principe geen overeenkomst met Lindemans moesten afsluiten. Toch wilden ze zich menselijk opstellen aangezien de kunstenaar met een inbewaargeving toch een stuk van zijn leven uit handen geeft en besloten ze om Lindemans in het proces te betrekken.

Inbewaargeving is overigens ook voor de kunstenaar een heel engagement. Lindemans waarschuwt dat het meer werk was dan hij had verwacht. Het is vaak erg technisch: denk aan lijm die loskomt en papieren of foto's die aan elkaar plakken. Ook op emotioneel vlak is het niet te onderschatten om geconfronteerd te worden met al dat oude werk.

De impact van digitalisering op archiveren

Tijdens het gesprek stelden de deelnemers zich de vraag of hedendaagse kunstenaars meer bewust zijn van het belang van archivering. Het Letterenhuis zegt met de opkomende digitalisering vaak het werkproces te verliezen. Om dit probleem aan te pakken, organiseerde het AMVB in samenwerking met het ADVN en PACKED vzw het SODA-project met als doel om een 10-stappenplan te ontwikkelen voor een duurzame digitale overdracht. Ook het Centrum Architectuur Archieven (CVAa) is al enkele jaren bezig met het onderzoeken van de evolutie van CAD-bestanden.

Voor afzonderlijke instituten is het vaak te moeilijk om voor één specifieke drager een IT-er onder de arm te nemen. Voor deze tropische opslagformaten ontwikkelt PACKED vzw samen met *iMAL*, *Center for Digital Cultures and Technology* het project *Ressurrection Lab* rond de emulatie van digitale data bewaard op obsoleete opslagmedia. Dit wordt echter een pilootproject en zal geen diensten kunnen verlenen aan de hele Vlaamse cultuursector.

Daarnaast zit websitearchivering in de lift (denk aan de archivering van de websites van Prince). Ook Lindemans beheerde destijds een inmiddels statische website over de kunst van Marcel Duchamp.

Is een digitaal archief nu echt kwetsbaarder dan een analogo archief? Vroeger waren er natuurlijk ook auteurs die na de publicatie van hun boek hun manuscripten vernietigden. Het heeft dus misschien niet zozeer met de technologie te maken, maar met de perceptie en werkwijze van elke individuele artiest.

Acquisitie en ontsluiting

De deelnemers ervaren vaak een spanning tussen hun ontsluitingsopdracht en wat wettelijk toegestaan is. De huidige trend naar online ontsluiting confronteert hen steeds vaker met deze grijze zone. Het Letterenhuis digitaliseert haar affiches bijvoorbeeld al sinds de jaren 80. Ze zetten deze in lage resolutie online, maar volgens de auteurswet mag dit niet. Het AMVB respecteert het auteursrecht maar benadrukt dat de eindverantwoordelijkheid bij de gebruiker ligt.

Rechthebbenden worden zich vaak pas bewust van deze problemen nadat de stukken al online gezet zijn. Zo werd het archief van de stad Amsterdam gedagvaard door een privépersoon met als resultaat dat ze hun stukken weer offline moesten zetten. TRACKS adviseert dan ook om eerst alle rechten te klaren alvorens een archief beschikbaar te maken.

Wat acquisitie betreft, spreken de deelnemers van een merkbare evolutie naar professionalisering. Het FoMu is bijvoorbeeld erfgenaam van een beleid waar 20 à 30 jaar lang collecties binnengehaald werden zonder een echt plan. Nu hebben ze het *Reorg project* aangevat, waarbij ze de documentatie op orde zullen stellen. Ook het Letterenhuis spreekt van een opstapelende acquisitie. Om dit probleem aan te pakken, begonnen ze met sluitingsdagen om een hele dag registratie uit te voeren.

Tegenwoordig zijn er echter structuren bijgekomen die je op weg kunnen helpen. Bij het AMVB werd samen met Lindemans voor een middenweg gekozen. Deze is weliswaar minder ambitieus, maar wel realistischer dan die van het Design museum. Een verschil is dat het AMVB het gebruik wél opneemt in de overeenkomst. Ze engageerden zich om het archief te ontsluiten via Adlib maar niet via een website.

Veranderingsmanagement en de generatiekloof

Het AMVB merkt op dat ook onder archivariissen de oude garde meer bijhoudt. De nieuwe generatie hecht veel aandacht aan selectie en overzicht met nadruk op de laatste versie. Hiernaast is er het probleem van de 'levende inventarissen'. Het grootste probleem voor musea is het verloop van mensen en de kennis die daarmee verloren gaat. Wanneer enkel individuele personen nog weten waar iets zich bevindt of wat het is, kan men bezwaarlijk van een duurzaam beleid spreken.

Het FoMu zegt dat je een leidraad nodig hebt om op een respectvolle manier om te gaan met het personeel dat al lang voor het museum werkt en toch een vernieuwende aanpak door te drukken. Ze hebben immers een andere band heeft met de collecties. Als je je kunt beroepen op een handleiding en je kunt voorstellen om je archiefzorg dus 'volgens het boek' te doen, komt je voorstel objectiever over en zul je hen beter kunnen overtuigen met je voorstel.

Aangezien afstoten voor oudere collega's vaak nog taboe is, is in bewaring geven bij een archief een goed alternatief. Het nieuwe erfgoeddecreet vraagt je echter om toch eerst eens na te denken over afstoting i.p.v. geld te vragen voor een grotere bewaarinfrastructuur onder je eigen dak.

Missie en misbruik

Als je je archief in bewaring geeft, moet je daar dan geld voor betalen? Als het type archief bij de missie van het archief hoort, dan wordt dit gedekt door haar werkingssubsidies. Pas als je je archief terugvraagt, zal er wel een kost aangerekend worden.

Soms is het echter moeilijk om een instelling te vinden die exact bij je archief past. Hier kan een mouw aan gepast worden. In het geval van Lindemans, was er bijvoorbeeld geen archief dat specifiek grafiek bewaart. Doordat hij veel werk voor de Brusselse cultuursector heeft gemaakt, paste hij toch bij de missie van het AMVB.

Ook in noodsituaties maakt het AMVB uitzonderingen. Zo namen ze het archief van Jeugd en Muziek Vlaanderen op, dat op zeer korte termijn moest verhuisd worden. Ondanks dat het archief niet bij de missie van het AMVB past, hebben ze het toch herverpakt en een basisinventaris opgesteld. Op termijn willen ze het afstoten en herbestemmen.

Ook het Letterenhuis archiveert naast literair erfgoed ook het Vlaams cultureel leven: nl. archieven van de opera, het Ballet van Vlaanderen, orkesten en de filmcommissie. Ze menen dan ook dat als deze archieven destijds niet bij hen terecht gekomen waren, ze al lang in de container zouden liggen.

Maar is er dan toch geen sprake van misbruik? Het Letterenhuis ervaart bijvoorbeeld dat publicisten wel eens een archief overdragen wanneer ze verhuizen. Ze komen daarna een of twee keer terug per jaar om alles op te vragen. Is het dan nog wel een statisch archief? Een mogelijke oplossing is om het gebruik vast te leggen in de overeenkomst. Het archief van

Maarten Van Severen blijft bijvoorbeeld 25 jaar in het stadsarchief zonder dat de privé-eigenaar het zomaar kan opvragen en op de markt verkopen. Het AMVB legt dan weer een raadplegingsmaximum op van 25 stukken per dag.

Oproep! Als je overweegt om afstand te doen van je archief: kijk dan zeker op de website van [Archiefbank](#) of contacteer de medewerkers van het TRACKS-project!

Aankondiging: In 2017 komt er een **Studiedag valkuilen van participatief werken** in de erfgoedsector.

HEDENDAAGS ERFGOED DOCUMENTEREN MET WIKIMEDIA

Moderator: Rony Vissers

<http://packed.be/>

Wikipedia is een online encyclopedie. Daarnaast zijn er o.a. ook nog Wikimedia Commons en Wikidata. Wikimedia Commons is een grote fotodatabank die gebruikt wordt door Wikipedia, maar die ook voor andere doeleinden gebruikt kan worden. Per foto worden metadata opgenomen, o.a. informatie over de licentie. Er wordt bovendien vermeld op welke Wikipedia-pagina's de foto gebruikt werd. Wikidata is de onderliggende databank van Wikipedia. Eigen aan de Wikimedia-platformen is dat het gaat om open data die ook door derden (her)gebruikt mogen worden.

Wikipedia ontving in 2015 de Erasmusprijs, een prestigieuze jaarlijkse prijs die een persoon of organisatie bekroont die een buitengewone bijdrage heeft geleverd aan geesteswetenschappen en kunsten. Wikipedia heeft echter ook zijn critici. Velen stellen haar betrouwbaarheid in vraag. De Wikipediërs die bijdragen leveren zijn namelijk niet per se professionelen of experts. Uiteindelijk hangt het ervan af voor welke doeleinden je Wikipedia gebruikt. Onderzoek heeft overigens uitgewezen dat er nauwelijks verschil zat op de betrouwbaarheid van de informatie op Wikipedia enerzijds en wetenschappelijke literatuur anderzijds.

Welke mogelijkheden bieden deze platformen voor de erfgoedsector?

Het modelvoorbeeld voor het gebruik van Wikimedia Commons in de erfgoedsector is het Zweedse LSH Museum. Het museum wou ondanks hun relatief afgelegen locatie een grotere bekendheid genieten. Ze besloten dat de exploitatie van hun de referentiebeelden van hun collectie minder opbracht dan het salaris van de persoon die daarvoor verantwoordelijk was. Aangezien dat model toch niet rendabel was, besloten ze om hun beelden in Wikimedia Commons op te laden. Het gevolg hiervan was dat het gebruik ervan exponentieel steeg en ze bovendien veel meer bezoekers naar hun website trekken.

PACKED vzw startte voor de museumsector reeds een samenwerkingsproject op rond Wikidata, door er een aantal datasets in op te laden. Rudimentaire informatie zoals titel, maker, jaar, etc. van kunstwerken werd opgeladen in Wikidata om een kapstok te genereren voor nog uit te werken artikels.

PACKED vzw voerde hiermee al enkele interessante experimenten uit. Ze schreven eenvoudige zoekopdrachten in Wikidata om te kijken welke informatie reeds te vinden was in de verschillende platformen van Wikipedia. Zo bleek dat je bijvoorbeeld voor het KMSKA meteen een zeer rudimentaire presentatie van hun collectie te zien krijgt, zonder dat ze zelf ooit foto's hadden opgeladen van hun collectie. Dankzij andere tools (bv. Crotos) om data te visualiseren, krijg je meteen aantrekkelijke presentaties.

RONY VISSERS (PACKED VZW)

Welke mogelijkheden bieden deze platformen voor de podiumkunsten?

PACKED vzw wil dit model exporteren naar de podiumkunsten. De mogelijkheden van de archieven van de podiumkunsten worden immers nog te weinig geëxploiteerd.

Test tg STAN

PACKED vzw googelde de voorstelling 'Alleen' van tg STAN en kreeg vooral hits naar de website van tg STAN en kunstencentrum Monty, waar de voorstelling opgevoerd werd. Daarna namen ze een kijkje op de Wikimedia-platformen en op UitinVlaanderen; ook daar was er informatie over de voorstelling terug te vinden.

Wanneer ze de oefening een week later opnieuw deden op UitinVlaanderen was deze informatie echter grotendeels verdwenen aangezien de voorstelling inmiddels voorbij was. De eerste hit was de databank van Kunstenpunt. Het volgende resultaat was niet de Kunstenpuntdatabank of UiTinVlaanderen, maar Wikipedia. Ook als je zoekt naar actrice Sara De Roo krijg je als eerste resultaat Wikipedia.

Het is best indrukwekkend wat je op Wikipedia kan vinden over tg STAN. Zo vind je naast de informatie over de ontstaansgeschiedenis, eigenheid, repertoire ook een link naar VTi-podiumdatabank (nu Kunstenpunt). Je vindt bij een zoekopdracht in de VTi-databank alle speeldata van hun voorstelling 'Alleen', maar met een vermelding 'data zijn mogelijk onvolledig'. Een opmerking die critici vaak maken over Wikipedia is dat de informatie niet volledig, up-to-date of correct is. Het voorbeeld van VTi toont aan dat ook gespecialiseerde, professionele databanken ook niet altijd volledig en up-to-date zijn. Het belangrijkste wat er ontbreekt op de Wikipedia-pagina, een overzicht van alle voorstellingen van tg STAN, werd bij VTi dus wél opgenomen.

Op VTi.be staat ook een mooie, toegankelijke tekst over tg STAN, die sterk overeenkomt met de informatie op Wikipedia. Alleen, de tekst dateert ondertussen al van 2006.

Theatergezelschappen hebben allemaal moeite om dat soort informatie up-to-date te houden. De toegangsrestricties tot deze afzonderlijke websites gelden echter niet bij Wikipedia, dat dus veel gemakkelijker up-to-date gehouden kan worden.

Daarnaast is er nog informatie op de 'Who is who'-databank van het VTi. Sara de Roo werd daar ook visueel voorgesteld samen met de organisaties waarmee ze gelinkt is. Toneelstof (toneelstof.be) was dan weer een project van het VTi om de podiumkunsten van '70-'80-'90 in beeld te brengen a.d.h.v. online documentaires, interviews en dvd's.

Ook alle nummers van Etcetera zijn gedigitaliseerd tot 2008, en zijn online beschikbaar via <http://theater.uantwerpen.be/etc/index.py>. Hierop zijn verschillende artikels over tg STAN te vinden. Ook is er de Nederlandse Theaterencyclopedie waar je informatie over personen, organisaties en videoregistraties kan consulteren. Ook daar is er informatie over tg STAN en hun producties te vinden.

Wikipediatest algemene aanwezigheid van de Vlaamse podiumkunsten

PACKED vzw trok na welke podiumkunstenorganisaties uit vorige subsidieronden een Wikipediapagina hebben. Verder werd nagegaan of deze pagina's ook in andere talen beschikbaar zijn.

Uit deze test blijkt dat:

- een flink aantal podiumkunstenorganisaties nog geen Wikipediapagina hebben;
- het aantal pagina's in een andere taal dan het Nederlands beperkt is;
- in het uitzonderlijke geval van Eric Joris en CREW wel pagina's in het Engels bestaan, maar dan weer niet in het Nederlands;
- de pagina van de Vlaamse Opera het meeste vertalingen heeft (terwijl die waarschijnlijk veel minder internationaal georiënteerd is dan verschillende dansgezelschappen);
- er soms wel een pagina is voor bv. de choreograaf maar niet het gezelschap (bv. wel Wim Vandekeybus maar niet Ultima Vez);
- er soms meer info te vinden is over het theatergebouw dan over de theaterwerking die er is gehuisvest (bv. KVS);
- er slechts enkele kunstencentra een Wikipediapagina hebben terwijl zij mee de

podiumkunsten in Vlaanderen van de afgelopen dertig jaar hebben bepaald (zelfs STUK niet terwijl er recent een doctoraat over geschreven is...);

- er veel pagina's (honderden) bestaan over personen, vooral acteurs (zeker als ze in tv-series en films hebben gespeeld);
- mooie overzichten van gemaakte producties meestal ontbreken;
- er zeer weinig fotomateriaal m.b.t. podiumkunsten uit Vlaanderen beschikbaar is via Wikimedia Commons.

Concrete voorstellen

- Zoveel mogelijk informatie die in deze verschillende databanken zit, in Wikidata pompen om daarrond artikels te genereren.
- Vervolgens activiteiten (editathons) organiseren om deze content aan te vullen, geïnspireerd op:

Case-study 'Unforgetting L.A.'

Om de kunstscène van Zuid-Californië beter te documenteren organiseert het online kunsttijdschrift voor hedendaagse kunst East of Borneo om de vier maanden een bijeenkomst om nieuwe Wikipedia-artikels te schrijven – zogenaamde editathons – met mensen uit zowel de kunsten- en erfgoedsector als het brede publiek. Zij doen dit in samenwerking met o.a. musea, bibliotheken, galleries die de werkruimten en – materiaal ter beschikking stellen. Editathons zijn niet alleen gericht op het produceren van nieuwe artikels maar ook gemeenschapsvormend.

Gelijkaardige initiatieven:

'Black lunch table': ondervertegenwoordiging van 'zwarte kunst' aanpakken

'Art & Feminism': antwoord op onderdocumentatie feministische kunst en vrouwelijke kunstenaars

PACKED vzw is momenteel in overleg met administratie om ook in Vlaanderen pilootprojecten op te zetten. Interesse? Contacteer ons via info@packed.be .

INSPIRATIESESSIES

Na de case studies van de rondetafelgesprekken, kregen de deelnemers de kans om vertrekkende van hun eigen verwezenlijkingen en uitdagingen i.v.m. archiefzorg samen te brainstormen over welke mogelijke archiefzorgacties ze kunnen integreren in hun toekomstige werkzaamheden, en in de actieplannen die in het najaar van 2016 moeten worden ingediend bij de Vlaamse overheid.

Er werd aan vier verschillende tafels over een aantal gelijklopende en verschillende aspecten van archiefzorg gesproken. We hebben ervoor gekozen een aantal thematische doorsnedes te belichten, in plaats van letterlijke verslagen per tafel te maken.

Als er voorbeelden worden gegeven, komen deze logischerwijs vaak uit de dagelijkse praktijk van de deelnemers aan de gesprekstafels. De besproken vragen of suggesties zijn echter vaak transponeerbaar naar andere organisaties met een productieve werking in de kunstensector.

VAN FRAGMENTATIE NAAR CENTRALISATIE

Hiros begeleidt 16 kunstenaars met o.a. het schrijven van dossiers, het zoeken van speelplekken en met tourmanagement. Ze houden ook het archief van deze kunstenaars bij. Dit omvat zowel het papieren archief (flyers, affiches) als het digitale luik (vimeo-kanaal met captaties en trailers, persdossier per voorstelling). Hiros vertelt dat wanneer een kunstenaar bij hen vertrekt er echter geen duidelijke richtlijnen zijn over wie het archief bijhoudt. Ze maken momenteel ook geen afspraken rond archiefwerking in hun samenwerkingsovereenkomsten. In de praktijk zitten de archieven dus vaak verspreid tussen Hiros en de kunstenaars zelf.

Ook theaterhuis Laika houdt van elke voorstelling een digitale videoregistratie en een trailer bij. Toch is het archief ook bij hen verspreid. De moederbestanden van registraties zitten bijvoorbeeld vaak bij freelance cameramannen.

Laika bestaat al 30 jaar maar werd oorspronkelijk gesticht als Blauw Vier. Ze overwogen om het statische deel van hun archief – dat van Blauw Vier — over te dragen aan een erfgoedinstelling. Aangezien ze onlangs verhuisden naar een kleinere locatie, willen ze hun archief ook verkleinen. TRACKS herinnert de gesprekspartners eraan dat Het Firmament hen graag bijstaat in het zoeken naar herbestemmingsmogelijkheden bij instellingen zoals bijvoorbeeld het Stadsarchief en het Letterenhuis.

Verder kwamen ook proactieve acties rond rechtenkwesities aan bod, en het creëren van een draagvlak in de hele organisatie als noodzakelijke voorwaarde om acties te kunnen ondernemen rond archiefzorg

Het centraliseren en goed vindbaar maken van informatie blijkt bij verschillende organisaties (bv. Cie Tartaren en OPENDOEK) een grote nood. Alles centraliseren of in kaart brengen zodat je documenten uit het verleden snel terugvindt als je ze voor je dagelijkse werking nodig hebt, begint met een goede mappenstructuur en interne afspraken over de naamgeving en bewaring van documenten.

INSPIRATIESESSIE MET DIRK DE WIT (KUNTENPUNT)

BARRIÈRES VOOR ARCHIVERING EN ONTSLUITING

Het Letterenhuis heeft naast haar archiefzorg ook een ontsluitingsopdracht via de leeszaal en het museum. Ze bestaan al erg lang en hebben ondertussen een aanzienlijke achterstand opgelopen. Ze werken echter vaak met werken van privépersonen en de ontsluiting hiervan is vaak problematisch. De richtlijn rond open data veroorzaakt voor hen een conflict: ze

moeten steeds hun ontsluitingsopdracht afwegen tegen wat mogelijk is binnen het auteursrecht.

Het Letterenhuis zegt dat hun verwerving hierdoor niet altijd even transparant is. Ze krijgen veel schenkingen en zijn niet altijd even vrij in wat ze ermee kunnen doen. In het verleden sloten ze nooit overeenkomsten. Zelfs nu beschrijven ze voornamelijk toegangsmodaliteiten voor onderzoekers.

Anderzijds stelt TRACKS de vraag of digitalisering en ontsluiting niet voor een stuk de verantwoordelijkheid van de kunstenaars zelf is. VIAA zoekt dan ook naar contentpartners die hun collectie ook kunnen 'beheren'. Hun partners moeten ook zelf hun verantwoordelijkheid opnemen. Het Letterenhuis meent dat er ook iets met het archief moet gebeuren. In principe zou digitalisering in ruil voor ontsluiting een basisprincipe moeten zijn.

Ook VIAA merken dat ontsluiting niet altijd even evident is. Zij doen aan valorisatie in het onderwijs, gebruikmakende van de uitzondering die voorzien is in de auteurswetgeving. Ze merken nog te vaak dat vanaf het moment dat je meer wil doen zoals bijvoorbeeld een promotiecampagne, zelfs binnen het kader van educatieve doelstellingen, je bijna altijd toestemming nodig hebt. Ze als organisatie dus ook een engagement naar auteursrechtelijke kwesties toe.

Toch moeten we meer met dit materiaal kunnen doen! Het Letterenhuis merkt bijvoorbeeld op dat hun museale opdracht meer en meer in vraag gesteld wordt aangezien ze voor een heel kleine niche geïnteresseerden werken. Een statische opstelling zoals die van vandaag zal niet voldoende zijn als ze als museum willen voortbestaan. In de toekomst zullen ze op een andere manier moeten kunnen werken om als organisatie relevant en waardevol werk te kunnen verrichten.

Kunstenproducenten zoals Laika, Hiros, Overtoon kunnen wel in hun dagelijkse werking proactief inspelen op rechtenkwesties door bv. afstand van rechten op te nemen in overeenkomsten. Als dit in het verleden niet gebeurd is, blijf je echter wel met rechtenkwesties geconfronteerd worden op het moment dat je materiaal wil gaan gebruiken/ontsluiten, bv. bij de videomontages van Kamiel de Meester waarbij nooit formele rechtenoverdracht gebeurd is.

SELECTIE

Zowel Hiros als Laika zijn vragende partij naar meer concrete richtlijnen voor selectie. Op de TRACKS-website zijn richtlijnen voor archiefzorg te vinden, maar er staat niet op wat wel of niet bewaard moet worden. Zo bestaan er wel richtlijnen voor zaken die onder wettelijke bewaring vallen, maar niet voor een artistiek archief.

Laika houdt, wat het papieren archief betreft, enkel bij wat ze zelf produceren (ie. geen brochures van kunstencentra). Dit wordt ook niet geadviseerd door TRACKS. Deze gegevens zijn nl. ook terug te vinden in de tourplanning. Daarnaast vindt Laika het evident om alle krantenartikels bij te houden. Ze vinden het minder cruciaal om het technisch-artistiek archief te bewaren.

Nuttige hulpmiddelen:

- [Selectielijst KNS](#) (volledige archief)
- [Selectielijst Opera Vlaanderen](#) (specifiek voor dramaturgische dienst)

Aangezien het Letterenhuis een groot aantal dragers bewaart, is selectie voor hen erg belangrijk. Hen valt op dat de knowhow van archiefinstellingen weinig aan bod komt in het TRACKS traject. Ze vragen of het mogelijk is om op basis van bestaande documenten uit de erfgoedsector selectiecriteria voor de culturele sector op te stellen.

Wat digitalisering betreft, heeft het Letterenhuis uit hun samenwerking met VIAA gemerkt dat ze best op deelcollecties werken. Door er simpelweg aan te beginnen, hebben ze bijvoorbeeld hun audiovisuele collectie helemaal in kaart kunnen brengen en kregen ze vervolgens een zicht op de graad van degradatie van het materiaal. Wat de filmcollectie betreft, waren sommige dragers er namerlijk zeer erg aan toe. Ze gaan deze zorg nu uitrollen naar hun clichés en negatiefcollecties. Het Letterenhuis is als organisatie erg gefocust op handschriften zoals briefwisselingen en manuscripten, maar het digitaliseringsproces heeft hen doen inzien hoe rijk hun audiovisuele collecties zijn. Met oog op hun wens om in de toekomst voor een deel af te stappen van statische fysieke tentoonstellingen, is dit natuurlijk een waardevolle asset.

VIAA merkt op dat film digitaliseren duur kan uitvallen. Eén optie is om te digitaliseren en achteraf te selecteren, maar gezien de hoge kost is selectie vooraf soms toch raadzaam. Het hangt natuurlijk af van je eigen noden. Voor sommige organisaties zijn bijvoorbeeld alle acht versies belangrijk (in tekstgenese, voor dansgezelschap Rosas, etc.) voor anderen dan weer niet.

Gearchiveerde e-mails kunnen later waardevolle informatie zijn voor Hiros en Laika. Ook het Letterenhuis wijst op het belang van correspondentie. deSingel slaat eenvoudigweg alle e-mails automatisch op. Het archiveren van e-mails laat je toe om niet alleen de geschiedenis van je organisatie te documenteren maar ook om de uitwerking van afgelopen projecten te consulteren.

Nuttige hulpmiddelen:

- [Tools](#) voor websitearchivering op TRACKS
- [Tools](#) voor email-archivering op TRACKS

SFEERFOTO TRACKS ONTMOETINGS MOMENT

DRAAGVLAK BINNEN DE ORGANISATIE

Archiefzorg is voor podiumkunstenorganisaties geen kernopdracht. Vaak is er binnen deze organisaties slechts één persoon verantwoordelijk voor het archief met als gevolg dat er bij de rest van het personeel weinig draagvlak bestaat voor archiefzorg.

Voor t,arsenaal was het vooral moeilijk om de zakelijke leiding te overtuigen. Bij Cie Barbarie verdeelden ze de archiveringstaken binnen de compagnie: iemand houdt zich bezig met het digitaal archief, iemand met het papieren archief en iemand met het emailarchief. Daarnaast wordt er nu met Dropbox gewerkt i.p.v. opslag op individuele laptops. Nu willen ze de workflows verbeteren.

De gesprekspartners merken ook op dat het niet altijd evident is om je weg te vinden in TRACKS, zeker voor gepensioneerden (cf. vrijwilligers in amateurkunstenveld).

VERLOOP PERSONEEL/INSTITUTIONELE VERANDERINGEN

Een duurzame erfgoedzorg wordt ook bedreigd door personeelsverloop en de evoluties in het veld. Zo had OPENDOEK op korte tijd veel personeelwissels. Als er op een functie in twaalf jaar tijd negen verschillende mensen werken, is het niet verbazend dat het na verloop van tijd onduidelijk wordt wat er nu precies in zowel het fysieke als het digitale archief zit. Met

SFEERFOTO TRACKS ONTMOETINGS MOMENT

elke personeelwissel gaat ervaring en kennis verloren en moet je vaak weer van nul beginnen.

Ook een onstabiele institutionele positie kan een coherente archiefzorg in de weg staan. Mu.ZEE was vroeger PMMK, een provinciaal museum. Ondertussen werkt er personeel met drie verschillende statuten (stad, provincie, nieuwe vzw opgericht 2008). Wanneer ze hun statisch archief van voor 2008 overdroegen aan het Provinciaal Archief, beseften ze pas dat er nooit systematisch gearcheveerd was geweest. Bovendien is er op dit moment opnieuw onduidelijkheid over de toekomst van het museum (Vlaams of regionaal).

WELKE RESOURCES BIEDT TRACKS AL AAN?

Op de TRACKS website kan je informatie en praktijkvoorbeelden vinden aan de hand van de volgende richtlijnenclusters:

- Ondersteuning
- Gebruik en rechten
- Overzicht
- Visie en beleid
- Duurzaam bewaren (vb. archivering websites en e-mails)
- Waardebepaling (vb. richtlijnen voor selectie)
- Ordenen en beschrijven

WAT KAN TRACKS IN DE TOEKOMST VERBETEREN?

Enkele suggesties die werden aangereikt, zijn:

- Organisaties aanmoedigen om individuele kunstenaars de weg wijzen naar TRACKS en meer informatie verspreiden naar de kunstensector als geheel.
- Workshops rond selectie organiseren.
- Kostenefficiënte basisoplossingen aanreiken aan organisaties die geen subsidies ontvangen voor archivering.
- Modelovereenkomsten en standaardafspraken beschikbaar stellen.
- Praktijkvoorbeelden beter ordenen.

PACKED vzw en Het Firmament (expertisecentrum voor het erfgoed van de podiumkunsten) mogen altijd aangesproken worden om samen met individuele of groepen organisaties praktijkvoorbeelden uit te te werken.

NADRUK OP DUURZAME ARCHIEFZORG

TRACKS stelt als actiepunt voor om stap voor stap uit te zoeken hoe je alles kan centraliseren en archiveren. Het is echter ook belangrijk om te bekijken waarvoor er een draagvlak bestaat binnen jouw organisatie. Bekijk ook wat het meest prioritair is!

TRACKS adviseert om archiefzorg proactief aan te pakken en niet te wachten tot de retroactieve werking klaar is. Het is vaak arbeidsintensief om retroactief te werken. Het is belangrijker om een brede visie te ontwikkelen en stapsgewijs te beginnen. De tijd voor het op punt stellen van het archief zal overigens verschillen van organisatie tot organisatie.

